

Dues dones

La natura del món és política.

La línia fina de distinció entre propaganda i narració és subtil. Als artistes els cal ser lluny de la propaganda, borda i bruta. La darrera novel·la de Josep Lozano, intitolada *La fràgil memòria* és, en l'estil, un estudi filològic de primer ordre. La narració en primera persona, en forma de diari personal de Llíber, de Llibertat, nom de la protagonista, és un al·legat propagandístic de l'esquerra contra la Dictadura, en postguerra, a València, a la Ribera del Xúquer, pàtria natal de l'autor, nascut en 1952.

Organitzada en forma de diari personal, la novel·la enfronta dues dones de dues classes socials en el mateix temps històric: la postguerra valenciana a la Ribera del Xúquer, en un poble. El lector coneix les raons d'una dona d'esqueres, pobra, i isolada, que espera debades l'arribada del fill del front de guerra set anys després del final de la contesa militar. De seguida compremem que en l'experiència escrita de Llibert hi ha un volum de coneixements que una dona sola, pobra, i de classe treballadora no podria atresorar. El narrador s'ha informat en abundància en una relació de volums que cita en una nota de l'autor. Em pregunto si aquesta informació augmenta el valor de la novel·la o la converteix en un pamflet? Hi haurà motius i raons per a tots els gustos i una escala de grisos de percepció política. Si escoltem el savi i llegit Gabriel Ferrater, que coneixia els efectes oxidants de les

ideologies, podem entendre que la bona literatura és sempre una expressió formal centrada en el jo, en la consciència del jo, fent absència de les ideologies que circulen en una o altra direcció. *In memoriam* de Gabriel Ferrater és una

excel·lent narració de guerra sense acudir als tòpics de les ideologies de rigor: els blancs i els grisos, els rojos i els blaus.

En *La Fràgil memòria* de Josep Lozano la ideologia d'esqueres acaba embafant el mirall de realitat que el dietari de Llíber vol mostrar carregant-se de raons i de fets, tots ells dramàtics. És un excel·lent al·legat, però no és prou bona novel·la.

Per contrast, la segona narració, també diari personal, acaba sent més novel·lesca i sentida. El relat de Regina Barona, una dona de dretes, de casa bona, de bon viure, acaba sent més un personatge que no un titella del destí de classe. En el seu caràcter, en la seua soledat aflora un punt de responsabilitat sobre les propietats i la nissaga que la converteixen en diferent. Hi ha la novetat del planteig: s'amplia el relat també als personatges de dretes, no solament els anarquistes. La breu complicitat final entre les dues dones és una bona troballa.

En el nostre sistema de lectures recent tenim exemples com ara *Fortuna*, d'Hernán Díaz, on els mateixos fets socials són narrats des de quatre perspectives. Potser Josep Lozano, bon caçador d'històries, ha obert la veda perquè la postguerra sigui compresa d'una manera més ampla, lluminosa i contrastada.

→ EL VALENCIÀ JOSEP LOZANO NOVEL·LA LA POSTGUERRA A LA RIBERA DEL XÚQUER A PARTIR DE DOS DIETARIS